

door: Iris van Erve

‘Ik ben het oliemannetje’

Een interview met aankomend
Algemeen Secretaris van de Taalunie Hans Bennis

“Het eerste wat ik ga doen als ik straks in februari de Taalunie binnenloop, is de hiërarchie afschaffen. Ik ben geen manager in de letterlijke zin van het woord, het gaat mij om de inhoud en niet om het vergaderen. Ik houd van goede plannen die gemaakt zijn door deskundigen en met die plannen loop ik naar de overheid. Dat zie ik als de rol van de Taalunie. Ten burele houd ik mijn deur open, ik wil geen figuurlijke en geen letterlijke drempel creëren. Mensen zijn bij mij altijd welkom met ideeën en met vragen. Ik zie mezelf eerder als het hulpje van het personeel dan als de baas. En het kan mij ook niet veel schelen als in die plannen ‘taalfouten’ staan. Ik ben juist voor taalvariatie. Wij doen het zoals we het doen, dat is ons taalsysteem. Maar als bijvoorbeeld mensen met een andere achtergrond die hier onze taal leren en gebruiken ons wijzen op een onderdeel dat moeilijk leerbaar is dan kunnen we afspreken hier niet zo moeilijk over te doen.

Ik haal soms het voorbeeld James Kennedy aan. Een briljante geschiedkundige die sinds 2003 in Nederland woont en werkt (hij was hoogleraar aan de VU en de UvA, en is momenteel dean van University College Utrecht), een achtergrond heeft in Orange City en met een Nederlandse vrouw getrouwd is. Zijn Nederlands is uitstekend. Toch maakt hij regelmatig fouten in het verbuigen van bijvoeglijke naamwoorden door bijvoorbeeld ‘een christelijke gezin’ te zeggen. Wij kennen het onderscheid tussen ‘de’ en ‘het’, dat hebben wij woord voor woord geleerd, maar het is een loos onderscheid.

Voor buitenlanders is dit moeilijk te leren. Ik snap niet goed waarom we dit niet wat meer kunnen accepteren.

Hetzelfde geldt voor constructies als ‘me moeder’. Het is een normatief besef dat dit afkeurt, gebaseerd op een afspraak. We spreken mijn moeder uit als ‘me moeder’ en we schrijven ‘mevrouw’ en ‘meneer’, dit is volledig geaccepteerd. Ik wil niet alleen in deze taalkwesties de variatie centraal stellen, ook in de bandbreedte. Nederlands bestaat uit een hele verzameling taalvariëteiten. Uit al die taalsoorten hebben we er eentje gekozen en deze hebben we uitgeroepen tot onze nationale taal. Dit is niet per se de beste variant geweest, de kampioen, eerder eentje die mazzel heeft gehad. Daarom hoeven we er niet te ingewikkeld over te doen. Op deze manier is ook tijdenlang de zachte g verguisd. Als je van beneden de rivieren kwam, moest je eerst op taalles als je het journaal wilde voorlezen of het woord wilde voeren namens beleidsmakers. Dit is veranderd, de norm is aangepast hierop. Dat kan voor andere taalvariëteiten ook.

Spelling zie ik ook zo. Het is net als met een verkeersexamen, je leert de regels, oefent en haalt je examen. Hierna interpreteer je de regels losjes. Je overtreedt de maximumsnelheid als je niet heel goed oplet en de gelegenheid zich voordoet. Mensen willen graag een norm dus geef je ze er een, zeker taalbewuste mensen. Maar wat maakt het uit als je iets te hard rijdt op een lege weg of als je ‘ik wordt’ schrijft op je mobiele

telefoon? Onze spellingsregels zijn historisch bepaald, er is geen verschil tussen een lange ij of een korte ei meer. Vroeger was dat wel zo en werd de lange ij of de y geschreven bij woorden die meestal als een i werden uitgesproken. We spellen intussen op woordbeeld en het voelt ongemakkelijk om trijn te schrijven in plaats van trein. Daarom moeten we de regels zeker niet veranderen, maar het zou fijn zijn als we ons wat minder zorgen zouden maken om mensen die iets anders doen. Elke krant bevat wel een paar dt-fouten, overheidsrapporten idem dito. Een getrainde neerlandicus als ik maakt ook fouten. Waarom doen we zo ingewikkeld?

Natuurlijk heeft Nederlands een belangrijke waarde, is het een deel van onze identiteit. Identiteiten zijn schaalbaar. Ik ben een Amsterdamer en ben voor Ajax, maar als Nederland speelt ben ik voor het hele Nederlands elftal. Als ik in de kroeg in Amsterdam een biertje bestel, spreek ik Amsterdams. In Rotterdam peins ik daar niet over. Daar maak ik mij liever kenbaar als Nederlander. Ik cultiveer zelfs mijn Engels, ik houd bewust een Nederlands accent zodat ik herkenbaar ben als Nederlander. Ik heb een variabel systeem tot mijn beschikking en zou willen dat elke Nederlander en Vlaming dat tot zijn beschikking heeft. De mogelijkheden die je hebt moet je kunnen benutten. Dan zie je pas echt de kwaliteit van een taal, bovendien krijg je er plezier in.

Daarom vind ik ook dat het onderwijs veel meer moet gaan over wat je met taal allemaal kunt doen en hoe een taal in elkaar zit. Waarom is dat grappig of mooi en waar komt dit vandaan? Ik ben ervan overtuigd dat je als leerling meer plezier krijgt in de lessen Nederlands als deze ook over dit soort dingen gaan. En dat geldt ongetwijfeld ook voor de docenten. Spelling ga je pas belangrijk vinden als je je bewust wordt van het belang van taalverzorging.

Ik vind dat leraren meer ruimte moeten krijgen. Ze moeten de mogelijkheid krijgen om hun passie voor het vak uit te dragen. Dan wordt het vak voor hen en voor de leerlingen leuker. Maar helaas heeft de samenleving weinig vertrouwen meer in de wetenschappen en al helemaal niet in de leraar. Te

weinig vertrouwen in het lessysteem heeft geleid tot te veel controle. We moeten met z’n allen terug naar groep 3 en de verbazing dat die zwarte veegjes op die witte bladzijden een verhaal vormen dat je kunt lezen. De verbazing en de verwondering centraal, niet de regels of de normen. Die komen vanzelf wel.

Bij taalbeleid gaat niet alleen om spelling of om geld. De Nederlandse taal heeft een hoofdrol. Ook buiten de grenzen van Vlaanderen en Nederland. Het is belangrijk dat je Nederlands kan blijven studeren in het buitenland. Waarom zou je niet investeren in mensen die een schakel vormen tussen ons taalgebied en de rest van de wereld, vertegenwoordigers van onze taal en cultuur? Ook vanuit een economisch perspectief. Ik vind dat het Nederlands in Suriname een belangrijke rol moet spelen. Ook heb ik Indonesië op mijn netvlies. Ik vind het buitengewoon triest wat er gebeurd is met het Erasmus TaalCentrum.

Ik heb zelf nog meegewerkt aan een rapport over het vak Nederlands in Nederland dat uitkwam in de jaren tachtig. Het lag al in een la toen ik de deur nog niet achter mij had dichtgetrokken. Nu word ik diplomaat en krijg ik de kans het anders aan te pakken. Ik wil niet de dwarse wetenschapper zijn. Ik wil er optimaal gebruik van maken dat ik vlakbij de ministeries zit. En dat betekent niet dat ik met een opgeheven vingertje op de stoep sta. Wel kan ik een vuist maken samen met het veld. We maken een mooi plan en met dit plan in de hand gaan we naar de ministeries en de politiek in Nederland en Vlaanderen om te praten. Uiteindelijk is de Taalunie een schakel tussen beleid en veld. Ik ben het oliemannetje van die schakel. Niet iedereen kan krijgen wat hij wil, maar we hebben wel twaalf miljoen om iets moois van te doen. Of ik mijn ambities kan vormgeven is de vraag. Lange tenen vind je overal. Maar het gaat niet om mijzelf of om de Taalunie, het gaat om de taal. De ministers gaven mij mee: ‘Wij willen geen rumoer meer over de Taalunie.’ Dit heb ik beloofd. Rumoer over de taal krijgen ze des te meer.” ●

Iris van Erve is directeur van de IVN en docent Nederlands.